

ДИЗАЙН ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ ТРАДИЦІЙНОГО ЯПОНСЬКОГО ЖИТЛА

Новосельчук Н. Є., кандидат архітектури, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Анотація. У статті визначені й систематизовані головні прийоми і принципи організації внутрішнього простору житлового будинку в японському стилі, особливості його предметного наповнення й опорядження.

Ключові слова: інтер'єр, японський стиль, житловий будинок.

Аннотация. Новосельчук Н. Е. Дизайн внутреннего пространства традиционного японского жилья. В статье определены и систематизированы основные приемы и принципы организации внутреннего пространства жилого дома в японском стиле, особенности его предметного наполнения и убранства.

Ключевые слова: интерьер, японский стиль, жилое здание.

Annotation. Novoselchuk N. E. Design of a Japanese traditional domestic house interior. The principal methods and approaches of the organisation of internal space of a domestic house in Japanese style, features of its subject filling and furniture are determined and systematized in this article.

Key words: an interior, Japanese style, domestic house.

Постановка наукової проблеми. Загальновідомо, що проектування інтер'єру приміщень різних типів будівель є одним із найпоширеніших на сьогодні завдань для архітектора-дизайнера, а використання багатой скарбниці історико-архітектурної спадщини залишається одним із розповсюджених прийомів образного вирішення. Поруч з цим в арсеналі архітектора знаходиться найрізноманітніша палітра новітніх досягнень: сучасні технології, оздоблювальні матеріали, конструкції, освітлювальні прилади, декоративні елементи тощо, що у поєднанні з різними об'ємно-планувальними, художньо-композиційні прийомами, світловим дизайном, матеріально-предметним наповненням дає можливість створити інтер'єр, який запам'ятовується і не лишає глядача байдужим. Однак, необхідно відмітити, що питання вибору стилю, знання характерних ознак і прийомів його формоутворення є принципово важливим і залежить від низки чинників. Саме розуміння стилю буде визначати майстерність автора, його вміння, поєднавши минуле і сучасність, створити професійний інтер'єр.

Отже, розуміння ролі історично усталеного архітектурного стилю, його формоутворюючих закономірностей є досить важливим при проектуванні сучасного інтер'єру в історичному, національному стилі або стилізації.

Ціль статті. Виходячи з вищесказаного, дана стаття має за мету визначити закономірності формування інтер'єру одного з видатних східних стилів, а саме японського, особливостей його предметного наповнення й опорядження.

Зв'язок роботи з науковими та практичними програмами. Дослідження виконується згідно плану науково-дослідницької роботи кафедри дизайну архітектурного середовища і містобудування ПолтНТУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих праць за цією темою особливе значення мають монографії [1, 2], в яких досліджені основні

художньо-композиційні особливості формування й розвитку японського стилю. Дослідити дане питання допомагають праці [3, 4], публікація [5], в яких стисло дана характеристика інтер'єру в японському стилі.

Виклад основного матеріалу. Японія – самобутня, таємнича країна, багатовікові традиції якої мирно співіснують із останнім словом прогресу. Японська культура дала розвиток одному з найпопулярніших стилів ХХ століття – мінімалізму, що трактується як сучасна інтерпретація давньосхідного стилю. Сьогодні, коли японці все більше захоплюються західним стилем життя, сучасна Європа, навпаки, намагається зрозуміти і ввібрати давню японську естетику, яка і у ХХІ столітті не втрачає своєї актуальності. А японські житлові будинки, які характеризуються ясною логікою, природністю архітектурних форм, розумним оформленням інтер'єрного простору, відповідністю масштабам людини стають взірцями сучасного інтер'єру (схема 1).

Схема 1.

Тип класичного японського житла, яким уявляють його європейці, остаточно сформувався тільки у середні віки з розвитком культури самураїв [5]. Японське мистецтво розвивалось у специфічних історико-природних умовах. Достатньо ізольована від зовнішнього світу, японська культура взяла з китайської писемність, певне світосприйняття, чайну церемонію і буддизм, які вона адаптувала до свого своєрідного образу життя. На японській мові живопис, скульптура, прикладне мистецтво називались одним словом – „бидзюцу”, що перекладається як „прикрашати” [3]. Можливо тому, навіть предмети домашнього вжитку відмічені тонким смаком та вишуканою простотою.

Відмінні риси японського стилю, такі як скромність родинного побуту, раціональні прийоми архітектури, простота і ясність будови інтер'єру повною мірою відобразились у неповторній виразності кожного будинку, який, в свою чергу, завжди підкреслює красу навколишньої природи [3].

Роль головного будівельного матеріалу відігравало дерево. Тому в основу розпланування традиційного японського житлового будинку був покладений єдиний модуль, що базувався на каркасній системі, де текстура матеріалу використовувалась як декоративний засіб. Ведучою композиційною формою житлового будинку протягом століть був прямокутний у плані, призматичний

павільйон, до основного об'єму якого по периметру примикала відкрита галерея. У межах цієї принципової схеми паралельно існувала значна кількість варіантів, кожний з яких відрізнявся розмірами, конструктивними розробками і деталями [4].

Центральне приміщення будинку – зал для прийому гостей, який знаходився за верандою, що оточувала головний фасад. Житлові й господарські кімнати розташовувались у задній частині будинку.

Об'ємно-просторова організація внутрішнього простору будинку найбільш повно розкриває особливість світосприйняття його мешканців. Це витончені, геометрично гармонійні, різноманітно оформлені приміщення, які характеризуються пустотою і суворістю. Найважливіший геометричний принцип побудови інтер'єрного простору – це прямі лінії і прямі кути. Інтер'єр відрізняється детальною, майже філігранною, відточеністю всіх різьблених дерев'яних елементів та активним уведенням кольору в вигляді декількох яскравих і гармонізованих відтінків, що контрастують зі світлою поверхнею стінових панелей чи загальним темним тоном дерев'яних конструкцій [4]. Характерні для інтер'єру кольоросполучення – це жовтий, червоний, коричневий, чорний, зелений, іноді синій.

Головними функціонально-планувальними й конструктивними елементами організації внутрішнього простору традиційного японського житлового будинку є:

1. Легкі пересувні перегородки і стіни (фусума і сьодзі) як ведучий засіб трансформації внутрішнього простору.
2. Підлога як основна „життєва поверхня”, що устелена солом'яними циновками (татамі).
3. Ніші-шафи (шигайдана) як місце для зберігання речей і ніша „краси” (токонома) як своєрідний оltар, естетичний центр і виразник духовних ідеалів.

„Фусума” – внутрішня розсувна перегородка, що являє з себе тонку дерев'яну раму, яка обклеєна з обох сторін простим або декоративним світлопроникним папером. „Сьодзі” – зовнішня розсувна перегородка – легка решіткоподібна стіна, яка обклеєна з однієї сторони матовим папером, що пропускає світло. Ці перегородки, висотою дещо більше 1,5 м, направлялись по спеціальним жолобам на підлозі й на сволюку. Застосування подібної конструктивної системи давало можливість виділити відповідну кількість кімнат, об'єднати окремі приміщення в одне, перетворити частину будинку на веранду, поєднавши її простір із садом. Так як внутрішній простір будинку сприймався як частина природного і єдиного цілого. Виходячи з цього, поняття „кімната” для японського будинку взагалі умовне. Все передбачалось для спільного користування: приміщення для колективної трапези і дозвілля, загальна спальня. Поняття власної кімнати прийшло в Японію тільки із проникненням європейської культури [5].

Отже, здатність японського інтер'єру до безперервної трансформації сприяла перетворенню невеликого будинку в складний організм, всі частини якого були з'єднані один з одним і навколишнім світом.

Циновка (татамі) – це мірило, модуль японського будинку, що має традиційні розміри 1,8*0,9 м. Зовнішні габарити будинку і всіх приміщень робились кратними розмірам циновки [4]. Така конструкція була економічна, народжена сприятливими географічними умовами країни й давніми японськими звичаями. На відміну від інших народів, які користувались стільцями і кріслами, японці сиділи прямо на підлозі, що устелена товстими циновками. Ця традиція до сьогодні залишається дуже поширеною.

Ніша „краси” (токонома) відігравала особливу традиційну роль. Ніша мала розміри в одну циновку і оформлялась декоративними сувоями, вазою для квітів, статуетками культового змісту, символічними букетами (ікебана). Інші ніші (шигайдана) заміняли шафи. Ніші, що розміщували у стінах або, іноді, в підлозі, відрізнялись різноманітним оформленням і мали розсувні двері чи відкриті ритмічно розміщені полиці. В кімнатах також виділялось місце для інтелектуальних занять у вигляді книжкової полиці (тигайдана) і вікна з широким підвіконням (сёін).

Значна увага при створенні художнього образу японського інтер'єру приділялась декоративному живопису, який існував у формі настінного розпису на внутрішніх розсувних перегородках або ширмах (амадо, бебу). Сюжетом для розпису були пейзажні мотиви, дерева, чагарники, каміння, квіти, що виконували роль своєрідного продовження саду навколо будинку [1]. Враження від розписів підсилювалось відсутністю об'ємних великих меблів, завдяки чому розпис сприймався у вільному просторі.

Мистецтво японського декору склалося під значним впливом Китаю і частково Індії. Але орнаменту в класичному його розумінні в Японії майже не існувало. Предмети побуту розписувались квітами, травами, гілками дерев, метеликами, казковими тваринами, розкриваючи дивний світ природи, легенд і символів. Кольорам і орнаментам надавалось символічне, таємне значення [2]. Геометричні узорі використовувались порівняно нечасто. Характеристика японського декору в інтер'єрі представлена на схемі 2.

Схема 2.

Для японського інтер'єру характерна майже повна відсутність предметного наповнення. Національний звичай відпочивати, сидячи навпочіпки чи на колінах на м'яких циновках (на яких вони і спали), приводив до відсутності звичних для європейця меблів. Тому родинну обстановку обмежували такі меблі, як низькі столики, невеличкі шафи, маленькі комоди, іноді крісла. Легкість меблів виходила з необхідності не залишати відбитків на м'яких циновках. Меблі мали виразне оформлення з металевої фурнітури, лакової обробки, позолоти, інкрустації із слонової кістки, перламутру. За багатством оздобленням предметного наповнення визначалось соціальне положення його власника. Так, заможні японці, окрім вищезазначених меблів, часто користувались шафами-сходами, пересувними комодами на колесах, буфетами дорожніми сундуками. Характерні ознаки предметного наповнення японського інтер'єру показані на схемі 3.

Схема 3.

Оздоблення інтер'єрів японських будинків доповнювалось творами образотворчого і прикладного мистецтва. Образотворче мистецтво світського змісту представлено сувоями з живописом тушшю і водяними фарбами з пейзажними мотивами, зображеннями рослин, квітів, птахів, тварин, ієрогліфів. Особливим і поширеним видом мистецтва залишаються вироби із слонової кістки нецке (окимоно) та мистецтво вирощування карликових дерев (бонсай). З виробів прикладного мистецтва популярні були вишивки по шовку, лаковані шкатулки з сюжетами, орнаментовані композиції, фарфорові вази, чайні сервізи, ляльки з дерева (кокесі), бронзові статуєтки святих.

Висновки. Проведений аналіз дає можливість виділити основні *принципи* об'ємно-планувальної і композиційної організації внутрішнього простору традиційного японського житла:

- гармонійне взаємопроникнення внутрішнього і зовнішнього просторів;
- можливість безперервної трансформації внутрішнього простору;
- мінімалізм;
- геометричність і чистота ліній;
- органічна єдність форми і функції, інтер'єру і його матеріально-предметного наповнення.

Отже, японські житлові будинки складають дуже своєрідне явище, де форми походять з природних матеріалів, а функція – з природних потреб людини. Звідси органічна єдність форми і функції, надзвичайна функціональність і логічність.

Японське мистецтво здійснило потужний вплив на європейську культуру, наслідком чого стало виникнення у ХХ ст. стилю мінімалізму, який характеризується граничною лаконічністю форм, відсутністю декору, ясністю архітекtonіки, монохромністю, підкресленням природності фактур, графічністю, продуманістю дизайну освітлення.

Сьогодні формування інтер'єру в японському стилі є достатньо поширеним: приваблюють простота, елегантність, функціональність, практичність та незвичне вирішення традиційних завдань. Шаблонне перенесення його у сучасне приміщення не дасть очікуваного результату, тут потрібні розуміння культури, філософського змісту, світосприйняття цієї країни, що відображається при формуванні всіх деталей. Меблі в сучасному японському інтер'єрі застосовуються тільки із натуральних матеріалів. Це правило, яке незмінне тисячоліттями. Всі побутові речі знаходять місце у вбудованих шафах. Невід'ємною частиною композиції є м'яке, розсіяне світло, що підкреслює нечисленні унікальні й значимі предмети інтер'єру. Неодмінним атрибутом сучасного японського інтер'єру залишаються бонсай, ікебана, кокесі, нецке, витончена порцеляна.

Подальші наукові дослідження полягають у теоретичній розробці особливостей формоутворення, предметного наповнення й оздоблення сучасного інтер'єру в японському стилі.

Література:

1. Николаева Н. С. Художественная культура Японии XVI столетия. – М: Искусство, 1986. – 239 с.
2. Виноградова Н. Искусство Японии. – М: Изобразительное искусство, 1985. – 57 с.
3. Браиловская Л. В. Дизайн интерьера в восточном стиле: Япония, Китай, Индия, Египет. – Ростов н/Д: Фенікс, 2004. – 384 с.
4. Бартевев И. А., Багажкова В. Н. Очерки истории архитектурных стилей: Учебное пособие для творческих факультетов высших худож. учеб. заведений. – М.: Изобразительное искусство, 1983. – 262 с.
5. Шевцова Г. Украина – Япония: неожиданные параллели // Архидея. – 2008. – № 2. – С.80–84.